

1. Obiekt

457/1

MŁYN - ELEKTROWNIA WODNA

2. Czas powstania

1909/1985

3. Miejscowość

WÓJTÓWKO

11. Widok młyna od zach., neg. 600/784/5, widok młyna od wsch., neg. 600/783/6, orientacja, sytuacja

4. Adres

Wójtówko 20

11-320 Jeziorany

przy grobli na rz. Symsarna

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo olsztyńskie

gmina Jeziorany

pow. OLSZTYN

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Voigsdorf

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo olsztyńskie

powiat Olsztyn

8. Właściciel i jego adres

Jan Kozakiewicz

87-600 Lipno

ul. Sportowa 1

tel 0-54 87-45-62

9. Użytkownik i jego adres

Jan Kozakiewicz

87-600 Lipno

ul. Sportowa 1

tel 0-54 87-45-62

10. Rejestr zabytków

Nr

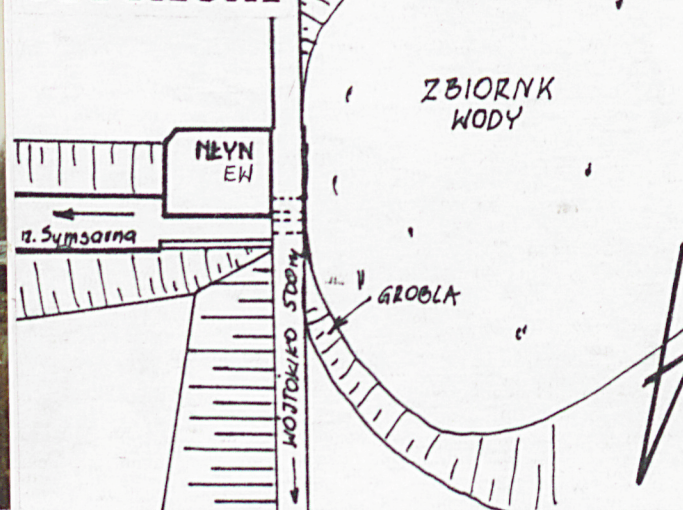
9236

data

10.11.1992

SYTUACJA

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu

Sytuacja młyna stabilna jest od co najmniej XV w. Na początku XX w., właścicielem młyna był właściciel majątku w Wójtówce. Młyn współczesną bryłę, konstrukcję i wyposażenie techniczne zyskał w 1909 roku. Przeprowadzono modernizację napędu młyna likwidując koło wodne i wprowadzając w jego miejsce turbinę wodną systemu Francisa. Przemiał zboża opierał się dalej o młewnik kamienny (złożenie kamieni młyńskich) i kamienny gniotownik.

Młyn został zniszczony w 1946 roku przez przypadkowe zdetonowanie niewypałów. Zniszczone zostały wyższe kondygnacje. Odbudowany został w 1953 roku. Do napędu maszyn młyńskich stosowano silniki elektryczne. Siłownia wodna nie została uruchomiona. W 1957 roku młyn został przejęty przez Państwowe Zakłady Zbożowe z Biskupca. Zlikwidowano urządzenia młyńskie a w budynku urządzono magazyn i suszarnię zboża. W 1985 roku PGR Wójtówko w oparciu o ustawę z 7 września 1981 roku w sprawie rozwoju małej energetyki wodnej uruchomił przy dawnym młynie elektrownię wodną. Po likwidacji PGR i przejęciu majątku przez Agencję Rynku Rolnego, młyn i okoliczne grunty zakupił Jan Kozakiewicz. Przeprowadził remont urządzeń hydrotechnicznych i turbiny uruchamiając ponownie elektrownię.

W bryle budynku czytelne są fazy zniszczenia i kolejnych przebudów młyna. Stosowano cegłę o różnorodnej fakturze. Pierwotną konstrukcję utrzymały dwie dolne kondygnacje. Murowane z kamienia fundamenty, murowane z cegły i betonowe kanały i piwnica. W piwnicy utrzymana jest oryginalna, z 1909 roku turbina firmy Briegleb & Hansen z Gotha i kamienny gniotownik. Na pierwszej kondygnacji młewnik kamienny (złożenie kamieni młyńskich) firmy F. Schmidt z Elbląga.

Nowy właściciel planuje, w oparciu o budynek młyna i istniejące budowle hydrotechniczne urządzić ośrodek rekreacyjno-wypoczynkowy. W projekcie przewiduje utrzymanie reliktów wyposażenia dawnego młyna (gniotownika i młewnika kamiennego).

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

Młyn usytuowano na północ od wsi Wójtówko. Rzeka Symarna w km. 29,050 została przegrodzona groblą ziemną, po której prowadzi droga do młyna. Budynek młyna położony jest na prawym brzegu rzeki Symarny na przeciwnym stoku grobli. Budynek wolnostojący, w sąsiedztwie nie znajdują się żadne budynki.

Budowle hydrotechniczne.

Rzeka Symarna przegrodzona jest groblą ziemną, która piętrzy wodę tworząc zbiornik o powierzchni ok. 2,00 ha. Długość grobli ok. 70 m. Szerokość u podstawy ok. 20 m., w koronie ok. 8 m. Po grobli prowadzona jest droga gruntowa. W środku grobli wykonany jest jaz piętrzący o stałym betonowym progu i możliwości regulacji za pomocą zasuwy płaskiej. Wysokość piętrzenia 9,5 m. Zasuwa podnoszona jest ręcznie. Z prawej strony jazu, w grobli wykonany jest wpust do kanału roboczego siłowni wodnej młyna. Wlot do kanału w obudowie betonowej. Zamknięcie stanowią dwie zastawki drewniane, podnoszone ręcznie. Mechanizmy zastawek zamocowane są na ścianie szczytowej budynku młyna. Turbina w stalowym kotle umieszczona jest w piwnicy budynku. Woda na turbinę prowadzona jest nitowaną rurą stalową o średnicy 1000 mm. Woda po przejściu przez wirniki turbiny, rurą ssawną (stalową) odprowadzana jest na dolne stanowisko sklepionym kanałem prowadzonym pod budynkiem młyna.

Budynek młyna

Materiał i konstrukcja. Budynek młyna posadowiony na ławie fundamentowej, kamiennej i murowanej z cegły ceramicznej na zaprawie cementowej. Mury nośne z cegły ceramicznej, pełnej, na zaprawie cementowo-wapiennej. Grubość ścian w partii piwnicy 68 cm., wyżej 54 cm. Stropy drewniane z belek poprzecznych wspartych na murach nośnych i podciągu (w osi podłużnej budynku). Podciąg wsparty na dwóch rzędach słupów, podwójnych z krawędziaków 24 x 24 cm. Podłogi drewniane. Komunikacja pionowa schodami drewnianymi, policzkowymi. Stolarstwo drzwiowe drewniane, klepkowe. Stolarstwo okienne (w niższych kondygnacjach) metalowe, pojedyncze, typu przemysłowego, z drobnymi podziałami typu "krosnowego". W kondygnacjach odbudowanych po 1953 roku część okien o stolarce drewnianej, pojedynczej, część otworów okiennych zabita deskami. Drzwi wejściowe z blachy stalowej. Pod budynkiem prowadzony kanał odprowadzający wodę, po przejściu przez turbinę na dolne stanowisko. Kanał murowany z kamienia o sklepieniu murowanym z cegły.

Plan. Budynek posadowiony na rzucie wydłużonego prostokąta o stałych wymiarach 18,33 x 14,08 m. Jeden narożnik na długości 2 m ścięty. W piwnicy brak podziałów. Tutaj usytuowano turbinę w stalowym kotle i kamienny gniotownik. Zachowane są tu również reliktory pędni pasowych. Wyższe kondygnacje jednoprzestrzenne, jedynie na pierwszej kondygnacji wtórnie wydzielono małe pomieszczenie na dyżurkę. W tym pomieszczeniu znajduje się młewnik kamienny.

Bryła. Budynek 4-kondygnacyjny, podpiwniczony z użytkowym poddaszem. Budynek położony na skarpie grobli ziemnej piętrzącej wody rz. Symarny. Przy ścianie budynku prowadzony betonowy kanał ulgi. Kanał oznaczonym spadku (9,5 m.). Pod budynkiem prowadzony sklepiony kanał. Budynek przykryty dachem dwuspadowym. Spadek dachu minimalny.

Elewacje. Fundamentów i częściowo ścian piwnicy murowane z kamienia naturalnego, spoinowane. Ściany nośne murowane z cegły ceramicznej, spoinowane. W elewacjach czytelne fazy przebudów i remontów, w trakcie których stosowano cegłę o różnorodnej fakturze. Szczyt ściany frontowej odbudowany za pomocą cegły cementowo-wapiennej (białej). Z tej cegły wykonano również prosty detal otworów okiennych, prostokątnych - w niższych kondygnacjach sklepione łukiem odcinkowym, w wyższych płaskie. Elewacje szczytowe trzyosiowe. Elewacje boczne czteroosiowe.

Wyposażenie techniczne.

W budynku zachowane wyposażenie techniczne o znacznych wartościach zabytkowych. W piwnicy turbina wodna firmy Briegleb & Hansen z Gotha. (patrz karta ewidencyjna dla zabytku ruchomego). Zachowane tu również reliktory pędni pasowych. Duże wartości zabytkowe posiada gniotownik kamienny i młewnik kamienny (złożenie kamieni młyńskich) dla których również wykonano karty ewidencyjne.

14. Kubatura 3097,00 m ³	15. Powierzchnia użytkowa 1032,00 m ² pow. zabudowy 258,00 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne młyn zbożowy, o napędzie wodnym	17. Użytkowanie obecne elektrownia wodna, pozostałe pomieszczenia nieużytkowane
18. Prace budowlane i konserwatorskie Budynek zniszczony w 1946 roku. Całkowicie zniszczone zostały wyższe kondygnacje. Z budynku starszego (z 1909 r) pozostały piwnice z komorą turbiny, kanał dolny i częściowo pierwsza kondygnacja. 1953 - odbudowa młyna. 1957 - likwidacja maszyn młyńskich i adaptacja pomieszczeń na magazyn zboża i suszarnię. 1985 - PGR Wójtówko odbudowuje urządzenia piętrzące i w oparciu o turbinę wodną z 1909 roku uruchamia małą elektrownię wodną. 1994 - młyn z elektrownią wodną od Agencji Rynku Rolnego kupuje Jan Kozakiewicz. Przeprowadza remont urządzeń hydrotechnicznych (czyszczenie kanałów, wzmocnienie grobli ziemnej, wymiana konstrukcji zasuw na jazie i wlotach do komory turbin). Przeprowadza kapitalny remont turbiny wymieniając wirniki, łopatki kierownicy i mechaniczny układ regulacji. W 1996 roku uruchamia ponownie elektrownię wodną. 1996 - remont więźby dachowej. Wymiana konstrukcji i pokrycia. Nowy właściciel planuje adaptować budynek młyna dla potrzeb ruchu turystycznego (miejscza noclegowe i gastronomia).		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Budynek młyna w stanie dobrym. Stropy i konstrukcja dachu oraz jego pokrycie dobre. Stolarka okienna niejednorodna i niekompletna. Część otworów okiennych zabita deskami. Budowle hydrotechniczne (zapora z groblą ziemną, jaz, upusty jałowe i kanał roboczy) w stanie dobrym - po remoncie. Siłownia wodna eksploatowana jako mała elektrownia wodna. Turbina po remoncie i wymianie zużytych elementów. Relikty wyposażenia dawnego młyna utrzymywane w stanie dobrym. Złożenie kamieni młyńskich pozbawione obudowy (lubia) i koszy zasypowych wykorzystywane jest jako stolik w dyżurce elektrowni wodnej.	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie Młyn - dawniej wodny, obecnie elektrownia wodna - prezentuje wartości historyczne, także architektoniczne - kreśląc przemiany zachodzące w gospodarczym wykorzystaniu energii wodnej. Budynek młyna kwalifikuje się do ochrony prawnej - wpis do rejestru zabytków. Ochroną objąć również zachowane urządzenia siłowni wodnej i młyna (turbina, mlewnik kamienny, gniotownik i relikty pędni pasowych). Należy dopuścić adaptację pomieszczeń młyna do nowych funkcji w oparciu o projekt akceptowany przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

- Zezwolenie wodno-prawne dla siłowni wodnej elektrowni, Olsztyn 1985 r., w: Wydziale Ochrony Środowiska Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie i u ob. Jana Kozakiewicza.

22. Bibliografia**23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)****24. Uwagi różne**

patrz też karty ewidencyjne wykonane w 1996 r. w BSiDZT S. Januszewski przez mgr inż. Leszka Budycha: "Siłownia wodna", "Złożenie kamieni młyńskich" i "Gniotownik"- w: archiwum Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Olsztynie

25. Opracował: Program komputerowy karty - Word for Windows - BSiDZT S. Januszewski

tekst mgr inż. Leszek Budych 15 grudnia 1996 r.

plany, rysunki mgr inż. Leszek Budych 15 grudnia 1996 r.

zdjęcia fotogr. dr Stanisław Januszewski 15 listopad 1996 r.

miejsce przechowywania negatywów BSiDZT S. Januszewski

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO !

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)**27. Załączniki**

Nr 1 - dokumentacja fotograficzna

Nr 2 - dokumentacja fotograficzna i rysunkowa

1. Miejscowość

WÓJTÓWKO

2. Obiekt Młyn wodny Wójtówko

**MŁYN/ELEKTROWNIA
WODNA**

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Dokumentacja fotograficzna Verte !

1. Budynek młyna w widoku od płn-zach, neg. 600/785/1

2. Upust jałowy i wylot kanału roboczego, neg. 600/785/2

3. Elewacja szczytowa tylna, północna, neg. 600/784/1

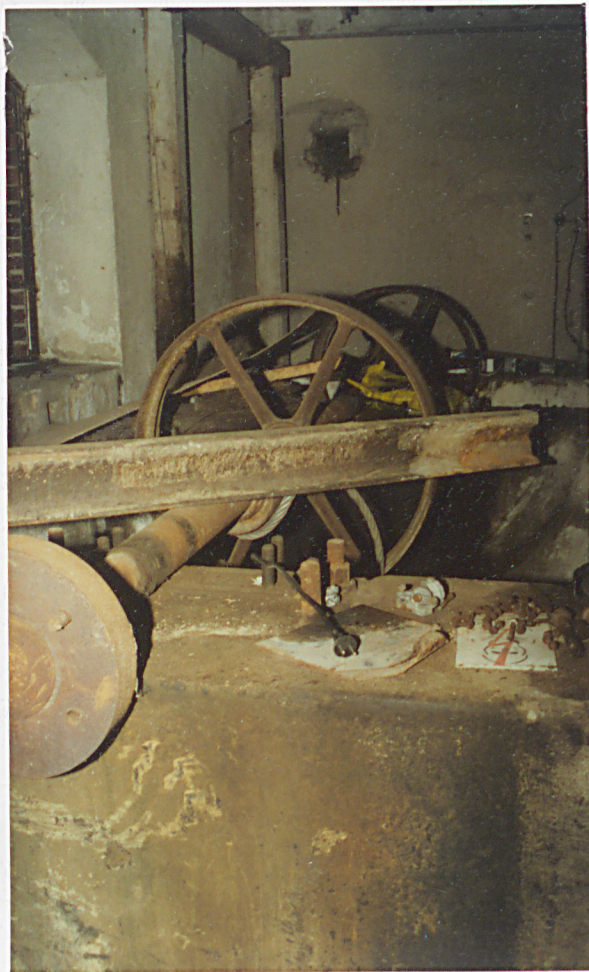

Wkładkę założył: mgr inż. Leszek Budych 15 grudnia 1996 r.

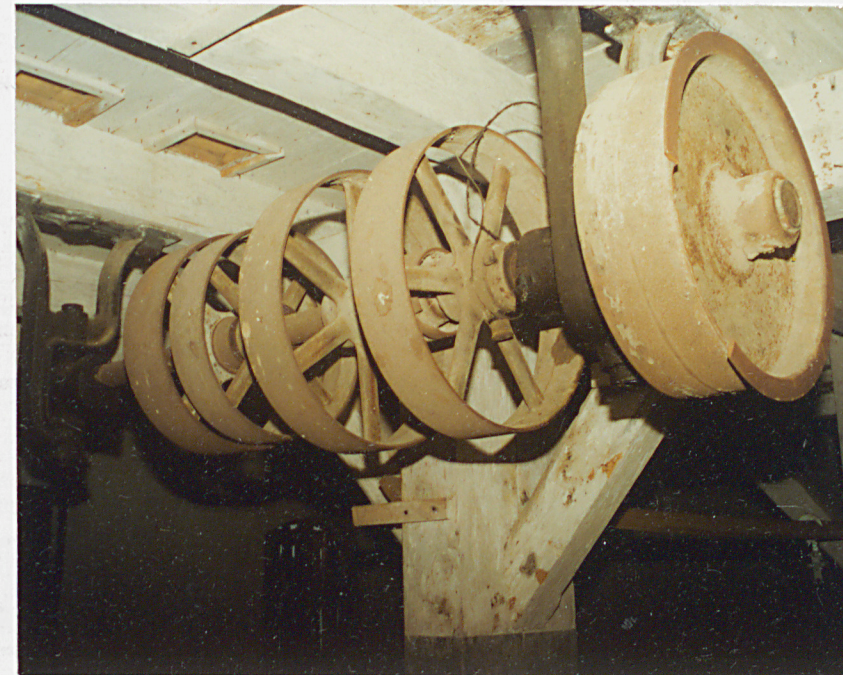
Miejsce przechowywania negatywów: BSiDZT S. Januszewski

4. Elewacja północna, neg. 600/784/3

5 i 6. Relikty zachowanych elementów wału głównego i pędni pasowych, , 600/786/2 600/785/4

1. Miejscowość

WÓJTÓWKO

2. Obiekt Młyn wodny Wójtówko

**MŁYN/ELEKTROWNIA
WODNA**

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Dokumentacja fotograficzna i rysunkowa (verte)

1. Widok na młyn od strony zbiornika wody, neg. 600/784/6

2. Mechanizm zastawki upustu ulgi (powodziowego), neg. 600/784/4

3. Dolne stanowisko, wylot z kanału roboczego i upust ulgi, neg. 600/784/2

Wkładkę założył: mgr inż. Leszek Budyń 15 grudnia 1996 r.

Miejsce przechowywania negatywów: BSiDZT S. Januszewski

